

Maciej Pławski

Uniwersytet Gdański

maciej.plawski@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0002-8897-5990

ARTIFICEM COMMENDAT OPUS – KILKA UWAG O BŁĘDACH W TŁUMACZENIU STRON INTERNETOWYCH WYBRANYCH POLSKICH MUZEÓW

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2021.013>

Zarys treści: Celem artykułu jest wskazanie na znaczenie jakości w przekładzie. Język angielski jest niewątpliwie językiem przeważającym w komunikacji internetowej (ponad 60% stron internetowych publikowana jest w języku angielskim – <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2961/umfrage/anteil-der-verbreitetsten-sprachen-im-internet/>), często jednak spotykamy witryny internetowe formułowane w językach narodowych. Strony te mają nierzadko wersje obcojęzyczne, będące tłumaczeniem strony stworzonej w danym języku narodowym. Kwestia wierności przekładu w odniesieniu do poszczególnych treści, struktur tekstu wyjściowego była już niejednokrotnie tematem rozważań teoretycznych i praktycznych, jednak – jak wykazuje analiza niemieckojęzycznych stron internetowych wybranych polskich muzeów – nadal jest ważnym problemem translatorskim. Artykuł przedstawia klasyfikację błędów popełnianych w ramach opublikowanych tekstów, jak i możliwości ich uniknięcia.

Słowa kluczowe: Internet, muzeum, tłumaczenie dosłowne vs. tłumaczenie dowolne, błędy translatorskie

---

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie problemów związanych z tłumaczeniem tekstów zamieszczanych w Internecie, a skierowanych do odbiorców obcojęzycznych. Moim zamiarem nie jest przy tym zbadanie wszystkich tekstów odnoszących się do danego tematu. Ze względu na

rozmiar badań ograniczam się do wybranych stron internetowych polskich muzeów mających swoje niemieckojęzyczne wersje.

Tłumaczenie niewątpliwie odegrało ogromną rolę w rozpowszechnianiu i wymianie idei, dzieł i wartości między różnymi kulturami. Znaczenie translacji ciągle rośnie, zwłaszcza w dzisiejszej epoce międzykulturowości i globalizacji. Z jednej strony mamy do czynienia z komunikacją międzynarodową odbywającą się za pomocą języka angielskiego (swoisty rodzaj języka powszechnego, *lingua franca*), jednak rola tekstów tworzonych w językach narodowych wydaje się ciągle ogromna w ramach komunikacji internetowej. W związku z tym nie traci na swojej ważności rola tłumacza jako pośrednika między językami, kulturami. Treści umieszczane w Internecie mają bowiem docierać także do osób nieznających danego języka narodowego. Wobec tego pośredniczenie między użytkownikami różnych języków, tłumaczenie – ze wszystkimi jego niuansami – jest niewątpliwie pracą trudną, wręcz niemożliwą, ale konieczną. Jiri Levý wskazuje przy tym, że trudność polega tu nie tylko na różnicy między dwoma językami – językiem źródłowym i docelowym – ale także na różnego rodzaju nie tylko językowych przeszkodach, które można napotkać podczas odszyfrowywania tekstu źródłowego lub tłumaczenia go na inny język, uwzględniając przy tym specyfikę poszczególnych rodzajów przekładu, tj. tłumaczenia ustne, techniczne i literackie (Levý 1969: 17).

Refleksje na temat teorii i praktyki tłumaczenia często opierają się na zasadniczo różnych definicjach pojęcia tłumaczenia. Albrecht Neubert (1990: 18) określa tłumaczenie jako produkcję tekstu w języku docelowym na podstawie tekstu języka wyjściowego. Ta krótka definicja akcentuje dwa ważne aspekty tłumaczenia: z jednej strony związek wyprodukowanego tekstu z oryginałem, z drugiej strony jego niezależność od niego. Tłumaczenie opiera się bowiem z jednej strony na tekście wyjściowym, z drugiej strony jednak jego odbiorca – ze względu na brak dostępu do tekstu wyjściowego czy brak znajomości języka obcego – odbiera translata jako tekst niezależny, bez możliwości odniesienia się do tekstu wyjściowego. Tego typu przemyslenia doprowadziły nawet do konkluzji o niemożności tłumaczenia, czego dowodem miałby być chociażby brak odpowiedników w odniesieniu do niektórych określeń barw w poszczególnych językach (por. Reiß, Vermeer 1984: 27). W podobnym tonie wypowiadają się także inni autorzy, twierdząc, że każdy przekład to zniekształcenie oryginału (por. Benjamin 1972: 17). Pojęcie nieprzetłumaczalności, które zajmuje ważne miejsce w filozoficznych

rozważaniach na temat tłumaczenia, nie ma jednak podstaw praktycznych, ponieważ chociażby zasoby prawie każdej z bibliotek pełnych dzieł przetłumaczonych wskazują na fakt, że – przynajmniej pod kątem użytkowym – nie ma wyrazów, fraz, tekstów, których nie dałoby się w jakiś sposób przełożyć, oddać w języku docelowym.

Aby ułatwić sobie trudną pracę, tłumacz może odnieść się do pewnych rozważań teoretycznych. Jak wyjaśnia Weronika Szemińska, rozpoznanie typologii tekstu umożliwia identyfikację odpowiedniej strategii, za pomocą której tłumacz może odtworzyć tekst w języku docelowym na podstawie jego struktury, wewnętrznej spójności i zewnętrznych odniesień tekstowych (por. Szemińska 2011: 197–200).

Rozpoznanie odpowiedniego rodzaju tekstu warunkuje zastosowanie prawidłowej techniki translatorskiej. Nie wdając się w rozważania dotyczące poszczególnych prób kategoryzacji tekstu, chciałbym przytoczyć typologię Wandy Zmarzer, która wydaje się szczególnie wartościowa dla pracy tłumacza, a dzieli teksty jako obiekty tłumaczenia na dwie odmiany: teksty literackie i teksty informacyjne. W odniesieniu do obu rodzajów tekstu celem tłumaczenia jest osiągnięcie innego typu ekwiwalencji: estetyczno-stylistycznej (teksty literackie) oraz semantycznej (teksty informacyjne). Oczywiście osiągnięcie ww. celów warunkuje użycie różnych technik translatorskich. W obszarze naszych zainteresowań – chociażby ze względów czysto ekonomicznych większość tłumaczy ma do czynienia w swojej działalności twórczej z tego typu zadaniami – leżą teksty informacyjne, które możemy podzielić na teksty powszechne i teksty specjalistyczne, dalszy podział uwzględni dziedzinę wiedzy i właściwości gramatyczne (por. Zmarzer 2008: 227). Inną próbą podziału tekstów w kontekście tłumaczenia jest typologia przyjęta przez Katharinę Reiß (1993), w której to autorka rozróżnia cztery typy tekstów: informacyjne, ekspresywne, operatywne i audio-medialne. Typologia ta odnosi się do modelu komunikacyjnego Karla Buhlera i wyodrębnia trzy funkcje znaczeniowe: przedstawienie stanów rzeczy (*Darstellungsfunktion* – teksty informacyjne), wyraz odczuć, emocji mówiącego (*Ausdrucksfunktion* – teksty ekspresywne), apel do słuchacza (*Appelfunktion* – teksty operatywne) oraz sposób przekazania danego tekstu (teksty audio-medialne). Reiß podkreśla w swoich rozważaniach rolę funkcji tekstu i stwierdza, że tłumaczenie to „proces komunikacji dwujęzycznej, w którym podstawowym celem jest zachowanie funkcji komunikacyjnej tekstu w języku docelowym” (Reiß 1993: 17). W dalszym ciągu moich rozwa-

zań skupię się na tekstach informacyjnych, czyli tekstach tworzonych przez jednego/wielu autorów, adresowanych do jednego/wielu nieokreślonych odbiorców, w których to forma językowa warunkowana jest tematyką (por. Reiß 1993: 18).

Przytoczona w temacie niniejszego artykułu sentencja *Artificem commendat opus* (łac. „Sztuka mistrza chwali”) odnosi się do jakości tłumaczeń/tekstów oferowanych na wybranych stronach internetowych. Niniejszy artykuł jest wynikiem zajęć prowadzonych ze studentami różnych kierunków i różnego poziomu zaawansowania. Jeden z obszarów wzmiankowanych zajęć stanowiła krytyka przekładu, a dość wdzięcznym obszarem badawczym okazały się różnego typu strony internetowe publikowane w swojej wersji pierwotnej w języku polskim, mające także odpowiedniki w języku niemieckim.

Problematyka tłumaczenia na potrzeby muzeów poruszana jest m.in. w artykule Liao Min-Hsiu (https://pure.hw.ac.uk/ws/portalfiles/portal/16069895/29_Liao_Formatted.pdf). Autorka określa muzea jako część gospodarki, jako ważną siłę napędową wzrostu gospodarczego na całym świecie. W szczególności przemysł muzealny jest uważany za kluczowy zasób kulturalny w tym rozwoju. Artykuł ukazuje, w jaki sposób badania nad tłumaczeniami mogą pomóc ulepszyć praktykę tłumaczenia dla muzeów, co z kolei może pozwolić muzeom spełnić oczekiwania odwiedzających. Autorka proponuje pięć funkcji przekładu muzealnego: informacyjną, interaktywną, polityczną, społeczną i wystawienniczą. Jej rozważania kontynuują dyskusję na temat „rozbieżności między społecznościami”, między muzeami a tłumaczami i wskazują, że translatoryka tekstów muzealnych może mieć bardziej wyraźne implikacje muzealne w co najmniej dwóch obszarach: wartości ekonomicznej i integracji społecznej w muzeach.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie potencjalnych problemów przy przekładzie tekstów informacyjnych na język obcy. Analiza ma przy tym charakter dość wyrywkowy – nie sposób zbadać całości zasobów internetowych, wszystkich stron pojawiających się i znikających codziennie – jej celem jest jednak wskazanie na pewne tendencje/typowe błędy występujące w tłumaczonych tekstach publikowanych na stronach internetowych wybranych muzeów.

Już dość pobieżna analiza stron internetowych w badanym obszarze wskazuje, że tylko około 40% z nich ma swoje wersje anglojęzyczne, a jedynie około 10% zbadanych stron oferuje swoje treści także w innych językach,

dominuje tutaj język niemiecki, mamy jednak również – o wiele rzadziej – strony francusko-, włosko-, rosyjsko-, ukraińsko-, a nawet słowackojęzyczne. Nie jest celem tego tekstu analiza kwantytatywna wersji językowych stron. Niewątpliwie treści publikowane w Internecie powinny być dopasowane do oczekiwań odbiorców i dość dosłowne tłumaczenie treści opublikowanych w języku polskim nie zawsze może spełnić wymogi tekstów kreowanych na potrzeby odbiorców obcojęzycznych. Teksty tego typu powinny być tworzone w zasadzie oddzielnie i niekoniecznie muszą stanowić dokładne odzwierciedlenie tekstów języku oryginału. W takim wypadku konieczne by było za każdym razem zatrudnianie wyspecjalizowanych firm, copywriterów, tworzących treści w języku obcym na podstawie tekstów pierwotnych.

Wydaje się, że maksyma odnosząca się do tłumaczeń, a zaczerpnięta od św. Hieronima: *Non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu*, zgodnie z którą tłumaczymy nie poszczególne wyrazy, a sens/znaczenie danej wypowiedzi, jest już dzisiaj prawdą oczywistą (por. Koller 1972: 25). W tym kontekście można stwierdzić, że tłumaczenie sprowadza się do tworzenia tekstu w języku docelowym na podstawie tekstu w języku wyjściowym. Zgodnie z przyjętymi założeniami tłumacz tworzy tekst analogiczny, ekwiwalentny, skupiając się przede wszystkim na jego znaczeniu i oddaniu go w tekście przetłumaczonym. Dość świadomie – ze względu na materiał badawczy – abstrahuję przy tym od stosunkowo specyficznych sytuacji tłumaczeniowych, w których forma tekstu jest równie ważna, a nawet niekiedy ważniejsza niż jego treść – od tłumaczeń literackich (ze szczególnym uwzględnieniem tłumaczenia poezji), tłumaczeń przysięgłych etc. W odniesieniu do badanych tekstów tłumaczonych na język niemiecki (tekstów publikowanych na stronach internetowych) można – a może nawet trzeba – śmiało stwierdzić, że zadaniem tłumacza jest zachowanie znaczenia tekstu wyjściowego, jego forma nie musi wiernie odzwierciedlać formy tekstu wyjściowego. Należy zauważyć, że schematy i reprezentacje są modyfikowane/powstają w sposób właściwy dla doświadczenia i kontekstu. Ten sam „bodziec”/symptom może oznaczać różne rzeczy, a różne bodźce mogą mieć podobne znaczenie – w systemach poznawczych nie ma relacji jeden do jednego między poszczególnymi działaniami. Różne „opakowania” mogą przekazywać te same informacje lub odwrotnie, to samo „opakowanie” może przekazywać różne informacje. W kontekście komunikacji teksty wyprodukowane przez nadawcę są (ponownie) interpretowane przez odbiorcę, przy czym posługuje się on swoim doświadczeniem i kontekstem,

które w razie wątpliwości pozwalają na zrozumienie komunikatu. Zarówno nadawca, jak i odbiorca tekstu wykorzystują przy tym pewne schematy w odniesieniu do tekstu. W danym kontekście oczekujemy danych form. Tego typu prosty schemat komunikacyjny możemy odnieść także do sytuacji tłumaczeniowej, przy czym należy tu wskazać, że różni się ona od typowej sytuacji komunikacyjnej, teksty powstają bowiem przeważnie ze względu na potrzeby komunikacyjne – piszemy, mówimy coś, by ktoś to przeczytał, usłyszał – tłumacz tworzy teksty na zlecenie, zaspokajając przy tym innego rodzaju potrzeby (por. Risku 1998: 80). Jest to więc wtórny proces komunikacji, ponieważ wtórny tekst jest tworzony na podstawie pierwotnego.

Samo tłumaczenie pojedynczych słów może sprawić problemy ze względu na ich wieloznaczność, brak jednoznaczności lub uwarunkowania kulturowe. Przykłady problemów translatorskich można mnożyć, każdy, nawet początkujący tłumacz musi się z nimi zmierzyć – w mniejszym lub większym stopniu – a każde zajęcia z praktyki czy teorii translacji zaczynają się przeważnie od wskazania tego typu pułapek lub elementów nieprzetłumaczalnych.

Przy tłumaczeniu tekstów należy również wziąć pod uwagę normy tekstowe kultury źródłowej i docelowej, np. przepisy kulinarne i instrukcje obsługi w języku niemieckim i polskim, w których stosowane są zupełnie inne formy syntaktyczne (formy rozkazujące, tryb łączący w języku niemieckim, wypowiedzi bezosobowe po polsku).

Wyzwaniem dla tłumacza jest jednak nie tylko język i zasady nim rządzące, ale także treści kulturowe, realia danego kraju, do których odnosi się tekst. W odniesieniu do ww. problemów wyróżniamy w literaturze przedmiotu kilka typologii: Walter Benjamin (Benjamin 1972: 18) proponuje termin *durchschneidende Übersetzung*, a Werner Koller (Koller 1976: 48, 52) wyróżnia *die adaptierende Übersetzung* (tłumaczenie adaptujące), w którym elementy kulturowe są „dopasowywane” do rzeczywistości kultury docelowej, i *die transferierende Übersetzung* (tłumaczenie transferujące), w którym elementy kulturowe specyficzne dla kultury języka wyjściowego są oddawane w języku docelowym.

W kontekście badań stanowiących podstawę niniejszego artykułu należy stwierdzić za Kollerem (2003: 7):

Także tutaj istnieje kontinuum: filtry o charakterze językowym i kulturowym, które są używane w przekładzie, mają różną przepuszczalność. Ta

przenikalność zależy od wielu czynników: rodzaju tekstu – należy tu pamiętać o Juliane House i „szczególnym przypadku” tłumaczenia literackiego – poziomowi językowego – leksykalnego, syntagmatycznego, składniowego, tekstu, pragmatyki – uwarunkowań rozumienia u zamierzonego odbiorcy tekstu, celu i specyfiki tekstu źródłowego i tłumaczenia.

Tłumaczenie wymaga profesjonalizmu, oczekujemy bowiem produktu, który odpowiada danej sytuacji komunikacyjnej. Jako pośrednik tłumacz umożliwia komunikację między użytkownikami różnych języków (por. Koller 1972: 56). Należy przy tym wskazać na termin wprowadzony przez Juliane House – *covert vs. overt translation* (por. House 1997: 77). *Overt translation* opiera się na dosłownym cytowaniu tekstu źródłowego: „Overt translation is thus similar to a citation or quotation” (House 1997: 112). Celem tłumacza jest: „[...] to allow persons in the target culture to gain access to the source text and its cultural impact on source culture persons, the translator puts target culture members in a position to observe, be worked upon and evaluate the original text’s function as members of the target culture” (House 1997: 112). Na drugim biegunie wierności tekstowi źródłowemu można wymienić *covert translation*: „A covert translation operates quite ‘overtly’ in the different frame and discourse world provided in the target linguaculture without wishing to coactivate the discourse world in which the original had unfolded” (House 1997: 114).

W odniesieniu do materiału egzemplifikacyjnego będącego podstawą niniejszych badań, a mianowicie stron różnego rodzaju muzeów, mających swe odpowiedniki w języku niemieckim, analizie zostały poddane takie strony, co do których można stwierdzić, że mamy do czynienia z translacjami, tłumaczeniami stron polskich, na co wskazuje struktura stron i ich zawartość.

Strona internetowa to z jednej strony możliwość zdobycia klientów – w przypadku analizowanych stron chodzi przede wszystkim o odwiedzających. Chodzi tutaj jednak także o budowanie pozytywnego wizerunku właściciela strony internetowej, co może przełożyć się na wyższą liczbę odwiedzin muzeum. Rozpowszechnienie Internetu sprawia, że jednym z czynników planowania czasu wolnego staje się korzystanie z wyszukiwarki, która umożliwia nam znalezienie ciekawych obiektów w danym regionie. Ważne jest przy tym pozycjonowanie stron w wyszukiwarkach, które wymaga działań specjalistycznych i nakładów finansowych (<https://visual4.de/>

blog/seo-5-tipps-zur-erfolgreichen-positionierung-bei-google-und-co/). Osobną kwestią jest wizerunek właściciela strony, na który ma wpływ wiele czynników dotyczących stron, jak jej forma i atrakcyjność graficzna, dostępność treści przedstawianych na stronie, a przede wszystkim – w kontekście tematu niniejszego artykułu – brak błędów wpływających na zrozumienie prezentowanych tekstów (Hajduk 2017).

W literaturze przedmiotu znajdujemy wiele klasyfikacji odnoszących się do problemów translatorskich (por. Juhász 1970: 49–86; Krings 1986: 146–171; Hejwowski 2008; Paprocka 2005), na potrzeby niniejszego opracowania chciałbym oprzeć się na klasyfikacji problemów translatorskich stworzonej przez Chrisitanę Nord (2003: 181–183):

1. Problemy tłumaczeniowe w zależności od tekstu źródłowego, charakterystyczne dla tekstu wyjściowego, a czasem także typowe dla pewnych typów tekstów.
2. Pragmatyczne problemy tłumaczeniowe wynikające z konkretnej sytuacji tłumaczeniowej z jej specyficznym kontrastem między odbiorcą źródłowym i docelowym.
3. Problemy tłumaczeniowe charakterystyczne dla par kulturowych, wynikające przede wszystkim z różnych nawyków, oczekiwań, norm i konwencji dotyczących działań komunikacyjnych będących rezultatem przynależności do różnych kultur.
4. Problemy tłumaczeniowe specyficzne dla pary językowej, powstające z powodu różnic strukturalnych między dwoma językami, zwłaszcza w obszarze leksyki i składni w określonej parze językowej.

W ramach prowadzonych badań przeanalizowano około 30 stron internetowych różnych polskich muzeów mających niemieckie wersje językowe. W doborze stron kierowano się wynikami wyszukiwarki Google, analizując przy tym strony pojawiające się wśród 100 pierwszych wyników przy wyszukiwaniu frazy „muzeum”. Uwzględniając algorytmy wyszukiwarki, należy stwierdzić, że mamy tu do czynienia ze stronami najwyżej pozycjonowanymi lub też najpopularniejszymi. Poniżej podane zostały wybrane reprezentatywne dla szerszych klas błędów przykłady z uwzględnieniem powyżej przedstawionej klasyfikacji, mające zilustrować (byle-)jakość tłumaczenia wielu stron internetowych:

1. Problemy tłumaczeniowe w zależności od tekstu źródłowego, charakterystyczne dla tekstu wyjściowego, a czasem także typowe dla pewnych typów tekstów.

- a) Opisując Muzeum Piernika w Toruniu, tłumacz posłużył się stwierdzeniem: „Saal, der sich den Märchen und Legenden mit Lebkuchen widmet”, jest to jednoznacznie kalka z polskiego: „Sala poświęcona baśniom i legendom z piernikami” (<https://muzeum.torun.pl/de/museum-des-thorner-lebkuchens/>). Stwierdzenie nie jest niezrozumiałe, jednak może wywołać wesołość u odbiorcy, użyty tu czasownik występuje bowiem w wymienionej formie „sich einer Sache widmen” (<https://www.duden.de/rechtschreibung/widmen>), ma jednak znaczenie „zajmować się” i odnosi się do ludzi, którzy poświęcają się pewnej działalności, mamy więc tu do czynienia w najlepszym wypadku z niezbyt udaną metaforą, choć trzeba przyznać, że autor tłumaczonego tekstu był konsekwentny w swych tekstach: „Die erste Etage widmet sich” (<https://muzeum.torun.pl/de/tony-halik-museum-der-reisenden/>). Tym niewątpliwym błędem translatorskim towarzyszą formy jak najbardziej poprawne z użyciem tego samego czasownika: „Die zweite Etage wurde den weiteren gesammelten Gegenständen [...] gewidmet”: „Drugie piętro jest poświęcone [...]” (<https://muzeum.torun.pl/de/tony-halik-museum-der-reisenden/>).
- b) Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie Muzeum Okręgowego w Toruniu jako część jego ekspozycji planuje się otwarcie Muzeum Twierdzy Toruń. W niemieckojęzycznym tekście odnajdujemy ciekawe stwierdzenie: „Dazu zählen vor allem übrig gebliebenen Gebäuden”: „jeden z najlepiej zachowanych w Europie zespołów budowli obronnych” (<https://muzeum.torun.pl/muzeum-twierdzy-torun/>). Abstrahując już od błędów gramatycznych popełnionych przez autora tekstu (użycie celownika zamiast mianownika), można zauważyć, że mamy tu do czynienia z nieprawidłowym użyciem frazy „übrig bleiben”, która znaczy „zostawać jako resztki” (https://www.duden.de/rechtschreibung/uebrig_bleiben) i odnosi się raczej do resztek jakichś materiałów, jedzenia. Niemiecka fraza została źle użyta, stoi zresztą w dość jasnej sprzeczności ze stanem faktycznym opisywanym przez polski tekst.
- c) Określenie użyte na wzmiankowanej stronie Muzeum Okręgowego: „Anwendung für Smartphones”: „aplikację na smartfony” (<https://muzeum.torun.pl/de/nikolaus-kopernikus-haus/>) nie jest w zasadzie błędne, jednak zdecydowanie częściej używane i bardziej utarte jest określenie „App”, „Mobile App”.

- d) Pewne zamieszanie i trudność w zrozumieniu tekstu może sprawić żonglowanie w jednym tekście wymiennie niemieckimi i polskimi nazwami tej samej miejscowości, jak na stronie Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Trudno znaleźć uzasadnienie dla tego typu strategii, obie nazwy występują bowiem obok siebie w odniesieniu do czasów współczesnych: „Sammlung des Heimatmuseums in Stolp”, „Panorama von Słupsk” (<https://www.muzeum.slupsk.pl/index.php/deutsch2/deutsch/ausstellungen-mainmenu-218>).
2. Pragmatyczne problemy tłumaczeniowe wynikające z konkretnej sytuacji tłumaczeniowej z jej specyficznym kontrastem między odbiorcą źródłowym i docelowym.
- a) W odniesieniu do niektórych informacji mamy do czynienia niekiedy z bezpośrednimi błędami translatorskimi, jednak w toku tłumaczenia nie uwzględniono (możliwości) braku pewnej wiedzy u odbiorcy, który to brak zaburza komunikację. Na stronie Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku (<https://www.muzeum.slupsk.pl/index.php/deutsch2/deutsch/ausstellungen-mainmenu-218>) znajdujemy zdanie dotyczące twórczości Witkacego: „An multimedialen Stationen kann man Portraits nach ausgewählten Kriterien wie z.B. Entstehungsjahr oder Genusmittel aussuchen” – fraza ta może niewątpliwie wywołać sporą konsternację u niemieckojęzycznego odbiorcy, powstaje bowiem pytanie, w jaki sposób można klasyfikować dzieła na bazie środka odurzającego. Dopiero odwołanie się do wiedzy dotyczącej twórcy – niekiedy znanej także każdemu Polakowi – pozwala zrozumieć, że artysta tworzył swe prace pod wpływem narkotyków i używek, a nawet sam oznaczał swoje prace zależnie od tego, w jakim stanie (upojenia) one powstały. Wydaje się, że konieczne byłoby tu dodatkowe wyjaśnienie zwłaszcza dla odbiorcy niemieckojęzycznego, który – prawie z pewnością – nie zna Witkacego (https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Ignacy_Witkiewicz).
- b) Na stronie Muzeum Okręgowego w Toruniu, która została w miarę bezbłędnie przetłumaczona, znajdujemy stwierdzenia: „in einem Gebäude aus dem XIV.Jh.”, „ein perspektivischer Stadtplan aus dem XVII.Jh.”, „Lebkuchenformen aus der Zeit des XVII. bis XX.Jh.”, „Das Anfang des XX.Jh. erbaute Mietshaus” – jest to typowa

niezgrabność translatorska, która nie zakłóci niewątpliwie odbioru tekstu, jednak tłumacz nie zauważył, że daty w odniesieniu do wieków podawane są w języku niemieckim za pomocą cyfr arabskich. Co ciekawe, ta usterka przeplata się na wspomnianych stronach Muzeum Okręgowego w Toruniu z datami wyrażonymi w sposób prawidłowy za pomocą cyfr arabskich (<https://muzeum.torun.pl/de/museum-der-geschichte-von-torun-im-esken-haus/>, <https://muzeum.torun.pl/de/museum-des-thorner-lebkuchens/>, <https://muzeum.torun.pl/de/tony-halik-museum-der-reisenden/>). Z podobnym błędem mamy do czynienia także na stronach internetowych innych muzeów, jest to bardzo częsta niezgrabność translatorska: „Sie errichteten es in einer aus dem XVIII. Jahrhundert stammenden Bauernhütte”, co ciekawe – podobnie jak w wypadku wyżej wzmiankowanej strony – obok błędu występuje prawidłowy zapis: „aus der Zeit vom 18. Jahrhundert bis 20. Jahrhundert” (http://www.muzeum-wdzydze.gda.pl/de_index.html).

3. Problemy tłumaczeniowe charakterystyczne dla par kulturowych, wynikające przede wszystkim z różnych nawyków, oczekiwań, norm i konwencji dotyczących działań komunikacyjnych będących rezultatem przynależności do różnych kultur.
  - a) Na stronie Muzeum Okręgowego w Toruniu razi duża liczba literówek, które nie mają wprawdzie znaczącego wpływu na zrozumienie tekstu, świadczą jednak o niezbyt poważnym podejściu właściciela strony do odbiorców (błędy te nie występują w tekście polskim, a chodzi o słowa, które zostały z jakichś względów „zlepione” ze sobą, być może nie chodzi tu o błędy translatorskie, tylko edytorskie, współpraca z tłumaczem także na etapie tworzenia strony okazuje się tym bardziej ważna): „das wichtigste Gebäude der Stadtsowie”, „Im Altstädtischen Rathauskonzertierte sich”, „KönigJohann I. Albrecht”, „ein„brüderlichesGespräch“zwischen”, „WróblewskioderZdzisławBeksiński” i wiele innych (<https://muzeum.torun.pl/de/altstaedtisches-rathaus-und-rathausturm/>). Ten brak dbałości o tekst może zostać odebrany jako potwierdzenie niemieckiego stereotypu o polskim bałaganie – „polnische Wirtschaft” (Orłowski 1996).

- b) Podobnie można interpretować błędy gramatyczne występujące na stronach internetowych, co z oczywistych względów nie powinno mieć miejsca, nie zaburzają one wprawdzie komunikacji, jednak szkodzą prestiżowi instytucji, która publikuje dane treści: „Um die Gedenkstätte zu besichtigen, kann man einen Fahrrad oder ein Auto (mit Fahrer) zu mieten” (<https://www.cmjw.pl/de/zwiedzanie/> – zbędne użycie „zu” po czasowniku modalnym i błędny rodzaj rzeczownika „Fahrrad”, jest rodzaj męski, powinien być rodzaj nijaki); „inem hervorragenden polnischen Künstlers” (<https://www.muzeum.slupsk.pl/index.php/deutsch2/deutsch/ausstellungen-mainmenu-218> – rodzajnik wskazuje na użycie celownika, forma rzeczownika jednak to dopełniacz).
- c) Wspomniana już strona Muzeum Okręgowego w Toruniu opisuje dom Mikołaja Kopernika, w którym znajduje się wystawa poświęcona astronomowi, jako: „Kein Wunder also, dass hier, in den zwei historischen Altbauten seiner Familie, ein Museum hausiert” (<https://muzeum.torun.pl/de/nikolaus-kopernikus-haus/>). Fraza „Muzeum znajduje się” została w niemieckim oddana za pomocą czasownika „hausieren”, który znaczy „von Haus zu Haus gehen und Waren zum Kauf anbieten, damit handeln” (<https://www.duden.de/rechtschreibung/hausieren>), czyli: „chodzić od domu do domu i oferować towary/zajmować się handlem obwoźnym” (tłum. M.P.). Na ile byłoby to możliwe w odniesieniu do budynku i dlaczego tłumacz wybrał ten wyraz zamiast dość oczywistego ekwiwalentu tłumaczeniowego: „znajdować się”, pozostaje niewyjaśnioną tajemnicą.
4. Problemy tłumaczeniowe specyficzne dla pary językowej, powstające z powodu różnic strukturalnych między dwoma językami, zwłaszcza w obszarze leksyki i składni w określonej parze językowej.
- a) Na wymienionej stronie opisującej Toruń znajdujemy następującą frazę: „Heute fusioniert dieser Ort die neuesten multimedialen Technologien mit dem historischen Gewebe” (<https://muzeum.torun.pl/de/nikolaus-kopernikus-haus/>). W polskim fraza „tkanka historyczna” jest w miarę utartym zwrotem odnoszącym się do zabudowy historycznej miasta, w niemieckim budzi jednak zgoła inne skojarzenia, odnosząc się raczej do historycznego płótna – w niemieckim mamy bowiem do czynienia ze słowem wieloznacz-

nym: 1. płótno, 2. tkanka (<https://www.duden.de/rechtschreibung/Gewebe>), przy czym kolokacja „historisches Gewebe” nie jest związkiem stałym lub chociażby utartym i wykazuje zdecydowanie odniesienie do pierwszego znaczenia, czyli „płótna”, tekstyliów (<https://damasthandweberei.de/historische-gewebe/>).

- b) Muzeum w Grudziądzu, oferując całkiem ciekawą stronę w języku niemieckim, zadziwia jednak już na wstępie strukturą strony (http://muzeum.grudziadz.pl/strona-30-sber_das_museum.html). Znajdujemy na niej takie ciekawostki:
- „Zuhause” – Homepage/Home, strona główna. Na niemieckich stronach w odniesieniu do wspomnianej treści odnajdujemy określenie „Über uns” albo po prostu „Homepage/Home” (<https://www.smb.museum/museen-einrichtungen/aegyptisches-museum-und-papyrussammlung/home/>). Niemieckojęzyczny odbiorca może się zdziwić, dlaczego strona odnosi się do „w domu” (<https://www.duden.de/rechtschreibung/Zuhause>), tłumaczenie może być zrozumiałe dla kogoś znającego określenia anglojęzyczne, zdolnego do znalezienia związku między HOMEpage i Zuhause.
  - „Ernte” – zbiory, jest to dosłowne tłumaczenie tego słowa na język niemiecki. Tłumacz nie wziął pod uwagę, że mamy tutaj do czynienia z czymś, co możemy fizycznie zebrać (owoce, zboża etc.), słowo to jest używane także w sensie przenośnym/metaforycznym (<https://www.duden.de/rechtschreibung/Ernte>), jednak na stronach niemieckich w odniesieniu do zbiorów muzealnych, bibliotecznych znajdujemy określenie „Sammlungen” (<https://www.museumsinsel-berlin.de/gebaeude/pergamonmuseum/>), to też „zbiory”, odnoszące się jednak do tych, które możemy znaleźć w muzeach, bibliotekach.
- c) Przeglądając strony internetowe, coraz rzadziej znajdujemy przykłady – bardzo słabego – tłumaczenia za pomocą translatorów maszynowych, jak (prawdopodobnie) w przypadku strony/ulotki niemieckojęzycznej Muzeum Piosenki Polskiej w Opolu (<https://muzeumpiosenki.pl/pobierz.php?i=3&hash=2595>): „Dank uns, durch die Geschichte der polnischen Lieder lernst du die Kultur unseres Landes kennen. Als einzige kulturelle Institution in Polen haben wir als Hauptziel die Errichtung eines Informationszen-

trums über polnische Lieder und der Schutz des Schaffens, unter besonderer Berücksichtigung nicht nur der Künstler, aber auch der Autoren". Jakkolwiek użyto słów niemieckich, ich szyk, budowa zdań wskazują na kalki z języka polskiego. Tekst jest mało zrozumiały, mamy zapewne do czynienia z tworem niewprawnego adepta sztuki translatorskiej albo niezbyt udanym tłumaczeniem maszynowym.

Ze względu na moją działalność zawodową jako tłumacza, jak i pedagogiczną od wielu lat obserwuję publikowane w Internecie niemieckojęzyczne strony będące tłumaczeniami stron polskich. Aktywność ta dotyczy zarówno oryginalnie niemieckich stron WWW, jak i stron, których oryginały tworzone są w językach obcych (polski, angielski), a strony niemieckie stanowią teksty sekundarne, przeważnie tłumaczone. Strony niemieckie dostarczają z jednej strony potencjalnego materiału do tworzenia własnych tłumaczeń jako teksty paralelne, umożliwiające stworzenie tekstu zrozumiałego, dopasowanego do oczekiwań odbiorcy. Teksty tłumaczone dają z kolei wgląd w problemy związane z tłumaczeniem, pozwalają często prześledzić i unaocznic przyszłym adeptom sztuki translatorskiej potencjalne źródła błędów. Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, jakkolwiek uwaga ta – ze względu na ilość publikowanych w Internecie treści – opiera się na dość wycinkowych badaniach, że jakość tekstów publikowanych na niemieckojęzycznych stronach, będących tłumaczeniami polskich stron internetowych, w ciągu ostatnich dwóch dekad znacznie się poprawiła. Coraz rzadziej powstają tłumaczenia maszynowe niskiej jakości. Trzeba przy tym zauważyć, że również algorytmy ®Google Translator znacząco się poprawiły i zwłaszcza w odniesieniu do krótkich, niezbyt skomplikowanych tekstów mamy do czynienia z tłumaczeniami na w miarę przyzwoitym poziomie. Oczywiście ciągle zdarzają się mniej lub bardziej rażące błędy, jednak nawet wyrwykowe badania – będące podstawą niniejszego artykułu – wskazują, że przeważnie nie mają one znaczącego wpływu na zrozumienie tekstu przełożonego. Tłumaczenie tekstów na potrzeby stron WWW nie jest niewątpliwie sprawą prostą, ponieważ w wielu wypadkach – jak pokazuje przykład analizowanych stron internetowych muzeów polskich – tłumacz musi wybierać między *covert* a *overt translation*. Ma bowiem do czynienia ze zbiorami i opisami dopasowanymi do rzeczywistości polskiej/polskiego odbiorcy, z drugiej strony musi te treści dopasować do wiedzy, przyzwyczajień, horyzontów odbiorcy niemieckojęzycznego. Jak wskazuje praktyka i niektóre

błędy opisane powyżej, ważny jest także udział tłumacza w tworzeniu produktu końcowego, czyli strony WWW, by uniknąć błędów, niekonsekwencji przy publikacji tekstów, gdyż *artificem commendat opus*.

Literatura

- Benjamin W., 1972, *Gesammelte Schriften*, Frankfurt am Main.
- Bloemen H., Sepp A., 2017, *Semantische Übersetzung*, [w:] *Formen der Übersetzung*, T. Dembeck, R. Parr (red.), Bonn.
- Brom P., 2017, (Nie)typowe decyzje tłumacza – wybrane przykłady z tekstu hybrydowego Unii Europejskiej, „*Studia Slavica*”, 24/1, Ostrava, s. 87–94.
- Hajduk G., 2017, Specyfika kryzysów wizerunkowych w mediach społecznościowych, „*Studia Medioznawcze*”, 3, s. 101–113.
- Hejwowski K., 2008, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa.
- House J., 1997, *Translation Quality Assessment. A Model Revisited*, Tübingen.
- Juhász J., 1970, *Probleme der Interferenz*, München.
- Koller W., 1972, *Grundprobleme der Übersetzungstheorie unter besonderer Berücksichtigung schwedisch-deutscher Übersetzungsfälle*, Zürich.
- Koller W., 1976, *Äquivalenz in kontrastiver Linguistik und Übersetzungswissenschaft*, Bern, s. 69–92.
- Koller W., 2003, *Mensch und Text in der Sprachfremde: overt und covert*, [w:] *Übersetzen, Interkulturelle Kommunikation, Spracherwerb und Sprachvermittlung – das Leben mit mehreren Sprachen. Festschrift für Juliane House zum 60. Geburtstag*, „*Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*”, 8(2/3), s. 1–9.
- Krings K.P., 1986, *Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht?*, Tübingen.
- Levý J., 1969, *Die literarische Übersetzung: Theorie einer Kunstgattung*, Frankfurt am Main.
- Literatur und Mehrsprachigkeit. Ein Handbuch*, Tübingen.
- Neubert A., 1990, *Übersetzen als „Aufhebung“ des Ausgangstextes*, [w:] *Übersetzungswissenschaft. Ergebnisse und Perspektiven: Festschrift für Wolfram Wills zum 65. Geburtstag*, A. Reiner (red.), Tübingen, s. 31–39.
- Nord Ch., 2003, *Übersetzen lernen-leicht gemacht. Ein Kurs zur Einführung in das professionelle Übersetzen aus dem Spanischen ins Deutsche*, t. 1, 2, Heidelberg.
- Orłowski H., 1996, „*Polnische Wirtschaft*“: zum deutschen Polendiskurs der Neuzeit, Wiesbaden.
- Paprocka N., 2005, *Erreurs en traduction pragmatique du français en polonais. Identifier, évaluer, prévenir*, Łask.

- Reiß K., 1993, *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*, Kronberg.
- Reiß K., Vermeer H.J., 1984, *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen.
- Risku H., 1998, *Translatorische Kompetenz: Kognitive Grundlagen des Übersetzens als Expertentätigkeit*, Tübingen.
- Schleiermacher F., 1838, *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens*, Berlin.
- Szemińska W., 2011, *Tekst w układzie translacyjnym. Projekt typologii metafrastycznej*, [w:] *Język bez granic*, M. Łukasik (red.), Warszawa, s. 197–205.
- Zmarzer W., 2008, *Typologia tekstów specjalistycznych*, [w:] *Podstawy technolingwistyki I*, J. Lukszyn (red.), Warszawa, s. 225–235.

Źródła internetowe

- <https://cmjw.pl/de/zwiedzanie/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://damasthandweberei.de/historische-gewebe/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2961/umfrage/anteil-der-verbreitetsten-sprachen-im-internet/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://duden.de> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://museumsinsel-berlin.de/gebaeude/pergamonmuseum/> (dostęp: 22.04.2021).
- https://muzeum.grudziadz.pl/strona-30-sber_das_museum.html (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.slupsk.pl/index.php/2-uncategorised/1173-witkacy-obrazy-rysunki-grafiki-archiwalia> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.slupsk.pl/index.php/deutsch2/deutsch/ausstellungen-main-menu-218> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/de/altstaedisches-rathaus-und-rathausturm/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/de/museum-der-geschichte-von-torun-im-esken-haus/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/de/museum-des-thorner-lebkuchens/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/de/nikolaus-kopernikus-haus/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/de/tony-halik-museum-der-reisenden/> (dostęp: 22.04.2021).
- <https://muzeum.torun.pl/muzeum-twierdzy-torun/> (dostęp: 22.04.2021)
- <https://muzeumpiosenki.pl/pobierz.php?i=3&hash=2595> (dostęp: 22.04.2021).
- https://muzeum-wdzydze.gda.pl/de_index.html (dostęp: 22.04.2021).
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Ignacy_Witkiewicz (dostęp: 22.04.2021).

https://pure.hw.ac.uk/ws/portalfiles/portal/16069895/29_Liao_Formatted.pdf
(dostęp: 22.04.2021).

<https://smb.museum/museen-einrichtungen/aegyptisches-museum-und-papyrus-sammlung/home/> (dostęp: 22.04.2021).

<https://visual4.de/blog/seo-5-tipps-zur-erfolgreichen-positionierung-bei-google-und-co/> (dostęp: 22.04.2021).

***Artificem commendat opus* – a few remarks on whether quality in translation is important**

Summary

Translation has undoubtedly played a significant role in the dissemination and exchange of ideas, works, and values between different cultures. The role of translation is constantly growing, especially in today's era of interculturalism and globalization. On the one hand, we are dealing with international communication using English (a kind of common language, lingua franca), but the role of texts written in national languages still seems to be vital. Therefore, the role of the translator as an intermediary between languages and cultures does not lose its importance. The purpose of this article is to show the significance of quality in translation. Although a large part of communication – especially that taking place on the Internet – is based on English, the role of texts written in national languages does not diminish as well. We are often dealing with texts that are somewhat secondary, created in a given language not from the direct communication needs of the author of the text, but with texts that are translations of the content originally created in a given national language. The issue of the fidelity of a translation in relation to individual contents and structures of the original text has been the subject of many theoretical and practical considerations, but – as the analysis of German-language websites of selected Polish museums shows – is still an important translation problem. The article presents a classification of errors committed within the framework of published texts and tries to indicate the possibilities of avoiding them. Summarizing the above considerations, it can be stated – although this remark is based on quite fragmentary research due to the amount of content published on the Internet – that the quality of texts published on German-language websites has considerably improved in the last few years.

Keywords: Internet, museum, covert vs. overt translation, translation errors

